

УДК.320

В. Ніконенко

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя)

КОНФОРМІЗМ: МІФИ І РЕАЛЬНІСТЬ

Серед ознак, які негативно характеризують особу, міститься поняття “конформізм”, яке переважно трактується як тип і спосіб мислення та поведінки, що виявляється у пасивній, пристосовницькій орієнтації на сприйняття готових стандартів оцінок та поведінки всупереч власним переконанням. Без сумніву, негативні аспекти явища конформізму важко заперечувати, оскільки бездумне, некритичне, безпринципне сприйняття людиною панівних ідей, думок, порядків, схильність уникати самостійних рішень, відсутність власної позиції, готовність міняти свої погляди і поведінку у відповідності з кон’юнктурою у всі часи піддавались суспільному осуду.

І все ж було б істотним спрощенням бачити у феномені конформізму, тільки негатив, прагматичне, утилітарне угодовство і пристосуванство. Справа в тому, що, як свідчать дослідження, конформність як поступливість зовнішньому впливу є внутрішньою властивістю індивідуальної свідомості[1, С. 66]. Адже людина, будучи істотою суспільною, змушена постійно співвідносити свої вчинки з певними суспільними нормами, оскільки в іншому випадку вона ризикує випасти із суспільного середовища. “Пристовницькі тенденції властиві усім живим організмам.– пише відомий американський психолог Т. Шибутані.– Все, що люди роблять, можна уявити як послідовний ряд пристосувань до умов, які постійно змінюються”[2, С. 83]. Мова лише йде про ступінь конформності, тобто про соціально-психологічну здатність індивіда в більшій чи меншій мірі піддаватись зовнішньому впливу.

І все ж людина, як Боже творіння, будучи по визначенню вільною, не приречена на сліпу конформність. Звичайно, є люди, які, орієнтуючись на тотальну солідарність із групою чи іншою спільністю, ніколи не виявляють свої особисті думки, переконання і цільові установки. Але навіть вони час від часу, опиняючись у певних ситуаціях, виявляють свої справжні настрої, які суперечать панівним у групі і суспільстві настроям. Адже право на вільний вияв своїх думок чи переконань є одним із найбільш важливих атрибутів демократії і громадянського суспільства. Нормою ж має стати як можливість виявляти своє солідарне ставлення до групових чи суспільних настроїв, так і можливість висловлювати свій нонконформізм, тобто свою незгоду, своє особистісне ставлення до тих чи інших думок, що є домінуючими.

Важливо при цьому, щоб нонконформізм не набував деструктивного, анархістського чи екстремістського характеру, не перетворювався в самоціль. Адже нерідко, ті хто гордиться своєю незвичайністю, неподібністю, оригінальністю думок і поведінки, нападаючи на конформістів, є всього лише виявом іншої моделі конформізму [2, С. 230]. Тільки, втративши реальні зв’язки із оточенням і соціальним середовищем, можна будувати свою поведінку на основі безумовного, нігілістичного відторгнення усіх існуючих уявлень, прагнучи до того, щоб власні погляди і уявлення обов’язково йшли урозріз вже існуючим. Очевидно, що такий нонконформізм не має продуктивного потенціалу і не йде на користь ні суспільству, ні самому суб’єкту. Визнаючи амбівалентність конформізму і його негативні риси, слід, разом з тим, бачити і його позитивні аспекти, його раціональний потенціал, який сприяючи соціалізації особи, засвоєнню нею певних групових і суспільних норм та цінностей, є необхідною умовою нормального функціонування будь-якої соціальної системи.

Література

1. Гуревич П. Человек будущего: мифы и реальность.– М.: Молодая гвардия, 1975.
2. Шибутани Т. Социальная психология. Перевод с англ. –М.: Прогресс, 1968.